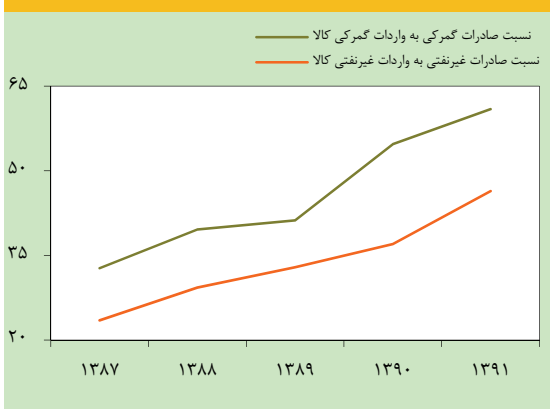

۱-۱۳- مبادلات تجاری

وزنی آن حدود ۶۳/۹ درصد کل مبادلات بود که در مقایسه با سال قبل از آن به ترتیب ۲/۵ و ۰/۵ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. نسبت ارزش صادرات گمرکی به واردات گمرکی نیز با ۶/۲ واحد درصد افزایش به ۶۰/۹ درصد رسید.

در سال ۱۳۹۱، تحولات اقتصادی و روابط خارجی به شکلی رقم خورد که بازرگانی خارجی کشور^(۱) از یک طرف تحت تاثیر نوسانات و تحولات نرخ ارز قرار گرفت و از طرف دیگر به واسطه تداوم و تشدید تحریم‌های قبلی (به ویژه تحریم سیستم بانکی و بانک مرکزی) و به تبع آن بروز محدودیت‌های مالی، با کاهش حجم مبادلات در مقایسه با سال قبل روبه‌رو شد. طبق گزارش گمرک جمهوری اسلامی ایران، در این سال ارزش مبادلات گمرکی کشور با ۱۰/۰ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۰ به حدود ۸۶ میلیارد دلار رسید و از نظر وزنی، با ۴/۴ درصد افزایش مواجه شد. کاهش ارزش مبادلات و افزایش وزن آن در این سال نسبت به سال قبل به علت کاهش ارزش کالاهای وارداتی و افزایش وزن کالاهای صادراتی بود. به این ترتیب، سهم صادرات از ارزش و وزن مبادلات گمرکی اندکی افزایش یافت. در سال مورد بررسی، سهم ارزشی صادرات ۳۷/۹ درصد و سهم

نمودار ۱-۱۳- نسبت‌های صادرات و واردات گمرکی کالا(درصد)

جدول ۱-۱۳- بازرگانی خارجی

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال			ارزش (میلیون دلار)
	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۸۹	
۶۲/۱	۶۴/۶	-۱۳/۵	-۴/۱	۵۳۴۵۱	۶۱۸۰۸	۶۴۴۵۰
۳۷/۹	۳۵/۴	-۲/۷	۲۷/۴	۳۲۵۶۷	۳۳۸۱۹	۲۶۵۵۱
		-۲۵/۴	-۲۶/۱	-۲۰۸۸۴	-۲۷۹۹۰	-۳۷۸۹۹
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۰/۰	۵/۱	۸۶۰۱۸	۹۵۶۲۷	۹۱۰۰۱
۳۶/۱	۳۶/۶	۲/۹	-۱۵/۴	۳۹۴۸۱	۳۸۳۷۹	۴۵۳۴۶
۶۳/۹	۶۳/۴	۵/۳	۱۰/۴	۶۹۹۳۶	۶۶۴۲۹	۶۰۱۹۸
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۴/۴	-۰/۷	۱۰۹۴۱۷	۱۰۴۸۰۸	۱۰۵۵۴۴

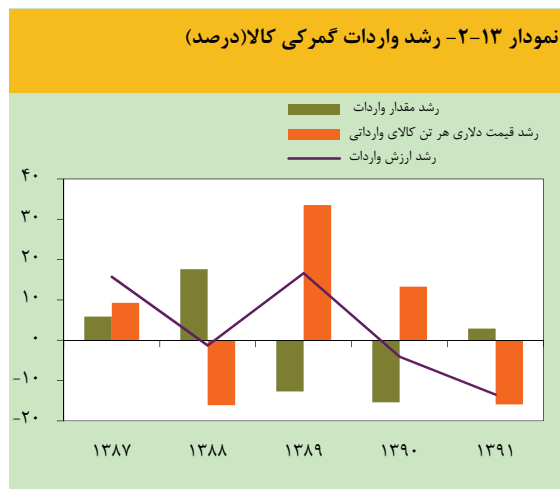
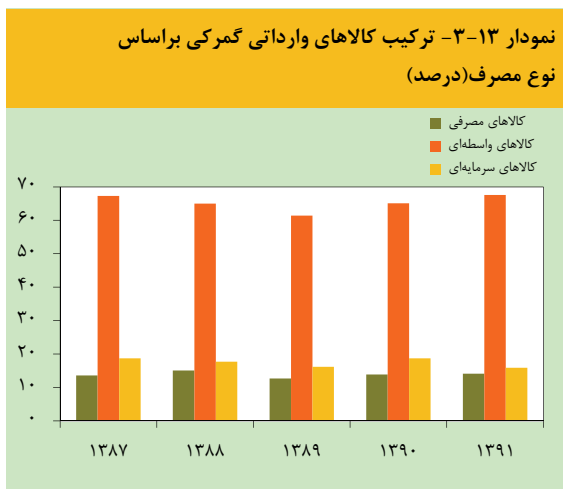
ماخذ: آمار بازرگانی خارجی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران

۱- ارقام و تحلیل‌های این فصل مبتنی بر آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

۱۳-۲- واردات

طبقه‌بندی کالاهای وارداتی براساس نوع مصرف نشان می‌دهد گروه مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای با حدود ۶۷/۶ درصد بیشترین سهم از کل واردات گمرکی را به خود اختصاص داده که نسبت به سهم آن در سال ۱۳۹۰ به میزان ۲/۵ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. کالاهای سرمایه‌ای و مصرفی نیز به ترتیب با ۱۵/۹ و ۱۴/۱ درصد در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند. نکته قابل تامل در آمارهای ارائه شده، کاهش ارزش واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای است. افت واردات کالاهای سرمایه‌ای موجب کاهش سرمایه‌گذاری و کند شدن روند تولید آتی اقتصاد می‌شود، در حالی که کاهش واردات مواد اولیه و واسطه‌ای رشد اقتصادی و اشتغال جاری را محدود می‌نماید.

در سال ۱۳۹۱، ارزش سیف واردات گمرکی حدود ۱۳/۵ درصد نسبت به سال ۱۳۹۰ کاهش یافت و به رقم ۵۳۴۵۱ میلیون دلار رسید. در همین مدت، وزن کالاهای وارداتی به ۳۹۴۸۱ هزار تن رسید که در مقایسه با سال قبل از آن ۲/۹ درصد افزایش نشان می‌دهد. کاهش ارزش واردات گمرکی در سال مذکور با توجه به وزن اقلام اصلی تشکیل‌دهنده آن، عمدتاً ناشی از کاهش مقدار واردات گروه ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل بود. در این سال قیمت واحد کالاهای وارداتی به ۱۳۵۴ دلار در هر تن رسید که در مقایسه با سال ۱۳۹۰ حدود ۱۵/۹ درصد کاهش نشان می‌دهد.

جدول ۱۳-۲- ترکیب واردات گمرکی براساس نوع مصرف

(میلیون دلار)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹		
۶۷/۶	۶۵/۱	-۱۰/۳	۱/۷	۳۶۱۳۰	۴۰۲۶۲	۳۹۵۹۳	مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای
۱۵/۹	۱۸/۷	-۲۶/۱	۱۰/۵	۸۵۱۸	۱۱۵۳۳	۱۰۴۳۷	کالاهای سرمایه‌ای
۱۴/۱	۱۳/۹	-۱۲/۰	۴/۶	۷۵۵۱	۸۵۷۵	۸۲۰۰	کالاهای مصرفی
۲/۳	۲/۳	-۱۲/۸	-۷۶/۹	۱۲۵۳	۱۴۳۷	۶۲۲۰	کالاهای طبقه‌بندی نشده
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۳/۵	-۴/۱	۵۳۴۵۱	۶۱۸۰۸	۶۴۴۵۰	جمع کل

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۱

ارزش واردات گمرکی به ۷۹/۰ درصد رسید که در مقایسه با سال ۱۳۹۰ حدود ۰/۷ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. در میان اقلام عمده وارداتی، با اینکه ارزش واردات گروه ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل نسبت به سال ۱۳۹۰ حدود ۲۶/۵ درصد کاهش داشت، این سرفصل همچنان بیشترین سهم از ارزش کل واردات را در سال ۱۳۹۱ به خود اختصاص داد.

بررسی اقلام وارداتی در سال ۱۳۹۱ نشان می‌دهد که از نظر ارزش، گروه‌های «ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل»، «مواد غذایی و حیوانات زنده»، «مواد شیمیایی»، «آهن و فولاد» و «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و مواد مربوط به آن» به ترتیب دارای ۳۰/۴، ۲۱/۵، ۱۲/۷، ۱۱/۵ و ۲/۹ درصد سهم از واردات بودند. به این ترتیب، مجموع سهم کالاهای مزبور از

جدول ۱۳-۳- ارزش واردات گمرکی براساس اقلام اصلی تشکیل دهنده آن

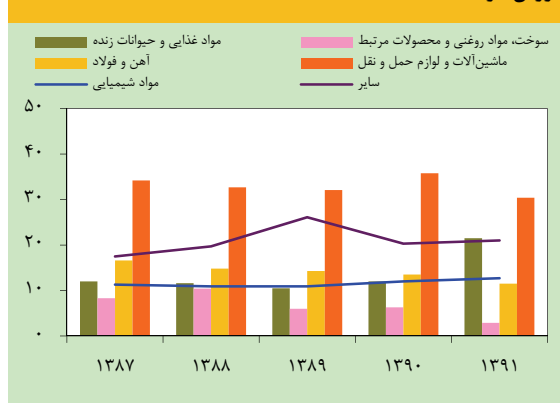
(میلیون دلار)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال		۱۳۸۹		
	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱			
۲۱/۵	۱۲/۰	۵۵/۹	۸/۸	۱۱۵۱۷	۷۳۸۸	۶۷۹۰	مواد غذایی و حیوانات زنده
۲/۹	۶/۳	-۶۰/۸	۱/۴	۱۵۳۸	۳۹۲۰	۳۸۶۷	مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و مواد مربوط به آن
۱۲/۷	۱۲/۰	-۹/۰	۶/۱	۶۷۷۳	۷۴۴۱	۷۰۱۱	مواد شیمیایی
۱۱/۵	۱۳/۵	-۲۶/۸	-۹/۵	۶۱۲۱	۸۳۵۷	۹۲۳۵	آهن و فولاد
۳۰/۴	۳۵/۸	-۲۶/۵	۶/۹	۱۶۲۷۱	۲۲۱۳۶	۲۰۷۱۳	ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل
۲۱/۰	۲۰/۳	-۱۰/۶	-۲۵/۴	۱۱۲۳۰	۱۲۵۶۶	۱۶۸۳۴	سایر
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۳/۵	-۴/۱	۵۳۴۵۱	۶۱۸۰۸	۶۴۴۵۰	جمع کل

۱۳۹۰ اندکی افزایش یافته است. این نسبت‌ها به ترتیب از ۵۱/۶، ۶۲/۶ و ۷۷/۳ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۴۴/۲، ۵۹/۲ و ۷۷/۵ درصد در سال ۱۳۹۱ تغییر یافته است. در این سال کشورهای امارات متحده عربی، چین، کره جنوبی، ترکیه، سوئیس، آلمان، هند، هلند، روسیه و ایتالیا به ترتیب اصلی‌ترین شرکای تجاری کشور در زمینه واردات کالا بودند. بر همین اساس، کشورهای امارات متحده عربی، فرانسه، سنگاپور و ژاپن با توجه به سهم آنها در کل واردات، بیشترین سهم را در کاهش واردات و در مقابل، کشورهای ترکیه، هلند و روسیه بیشترین سهم را در افزایش واردات به خود اختصاص دادند.

توزیع قاره‌ای واردات گمرکی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۱، قاره آسیا با سهم ۶۸/۳ درصدی همچنان بزرگ‌ترین تامین‌کننده نیازهای وارداتی کشور بود. در این سال میزان واردات از کشورهای آسیایی با ۱۸/۲ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۰ به ۳۶۴۹۰ میلیون دلار رسید؛ تغییر در میزان واردات و

نمودار ۱۳-۴- ترکیب کالاهای وارداتی گمرکی از نظر ارزش (درصد)

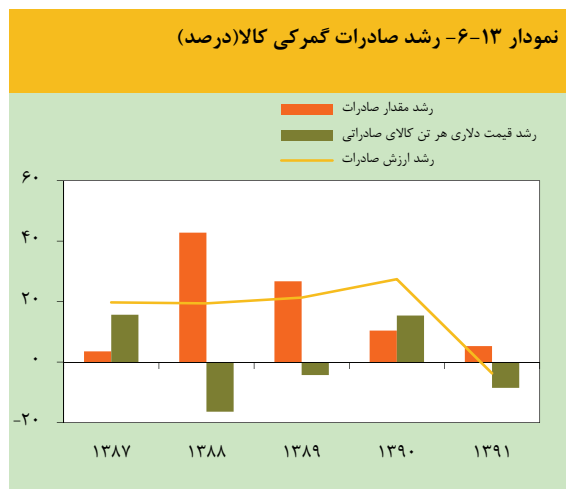
بررسی نسبت‌های تمرکز^(۱) سه، پنج و ده کشور اول نشان می‌دهد که تمرکز جغرافیایی واردات کشور در سال ۱۳۹۱ در سطح سه و پنج کشور کاهش و برای ده کشور در مقایسه با سال

۱- این نسبت‌ها از مجموع سهم سه، پنج و ده کشور اول از کل واردات گمرکی به دست می‌آیند.

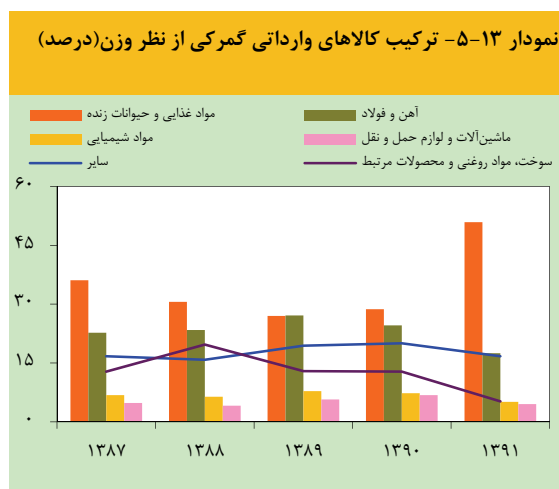
اتحادیه اروپا علی‌رغم کاهش ۱۸/۷ درصدی واردات از این مجموعه، ۱۸/۹ درصد از ارزش واردات گمرکی در سال مورد بررسی را به خود اختصاص دادند و در رتبه بعدی قرار گرفتند.

۱۳-۳- صادرات

در سال ۱۳۹۱، ارزش صادرات گمرکی به ۳۲۵۶۷ میلیون دلار و وزن صادرات گمرکی به ۶۹۹۳۶ هزار تن رسید که در مقایسه با ارقام مشابه سال ۱۳۹۰ به ترتیب ۳/۷ درصد کاهش و ۵/۳ درصد افزایش نشان می‌دهند. در این سال ارزش هر تن کالای صادراتی حدود ۸/۵ درصد نسبت به رقم مشابه سال قبل از آن کاهش یافت و به ۴۶۶ دلار در هر تن رسید.

سهام سایر قاره‌ها بجز قاره آمریکا و اقیانوسیه کاهشی بود. در سال مورد بررسی، ۴۴/۲ درصد نیازهای وارداتی از سه کشور امارات متحده عربی، چین و کره جنوبی تامین شد. قاره اروپا با سهم ۲۸/۶ درصدی دومین تامین‌کننده بزرگ نیازهای وارداتی بود. کشورهای ترکیه، سوئیس و آلمان به ترتیب بزرگ‌ترین شرکای اروپایی کشور بودند و سهم آنها در تامین نیازهای وارداتی ۲۰/۳ درصد بود.

بررسی توزیع واردات گمرکی برحسب گروه کشورهای نشان می‌دهد که کشورهای عضو اسکاپ با سهم ۵۴/۶ درصدی همچنان اصلی‌ترین منبع تامین کالاهای وارداتی کشور بودند. میزان واردات گمرکی از این کشورها در سال ۱۳۹۱ به ۲۹۱۵۸ میلیون دلار رسید که در مقایسه با سال ۱۳۹۰ حدود ۱۲/۴ درصد افزایش نشان می‌دهد. پس از آن کشورهای عضو

جدول ۱۳-۴- ارزش صادرات گمرکی

(میلیون دلار)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹		
۱۷/۱	۱۵/۳	۷/۳	۲/۵	۵۵۶۰	۵۱۸۱	۵۰۵۶	کالاهای سنتی و کشاورزی
۳/۶	۳/۱	۱۳/۰	-۲۰/۳	۱۱۶۹	۱۰۳۵	۱۲۹۸	کلوچه‌های کانی فلزی
۷۷/۲	۸۱/۶	-۸/۹	۳۶/۶	۲۵۱۳۷	۲۷۵۹۰	۲۰۱۹۴	کالاهای صنعتی
۲/۲	*	□	□	۷۰۰	۱۳	۲	کالاهای طبقه‌بندی نشده
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۳/۷	۲۷/۴	۳۲۵۶۷	۳۳۸۱۹	۲۶۵۵۱	جمع کل

ماخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۱

۷۷/۲ درصد رسید. گروه‌های «فرآورده‌های حاصل از نفت و گاز» و «مواد شیمیایی (آلی و غیرآلی)» با ۱۱/۰ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل، حدود ۳۶/۴ درصد از ارزش صادرات کالاهای صنعتی را به خود اختصاص دادند.

ارزش و وزن صادرات گروه کالاهای صنعتی در سال ۱۳۹۱ به ترتیب با ۸/۹ و ۱/۵ درصد کاهش به ۲۵۱۳۷ میلیون دلار و ۴۴۲۸۴ هزار تن رسید. سهم کالاهای صنعتی از کل ارزش صادرات گمرکی ۴/۴ واحد درصد کاهش یافت و به

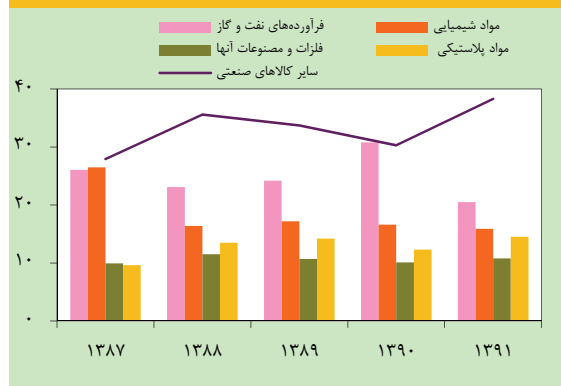
جدول ۱۳-۵- ارزش صادرات کالاهای صنعتی

(میلیون دلار)

سهم(درصد)	درصد تغییر		سال		۱۳۸۹		
	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱			
۲۰/۵	۳۰/۸	-۳۹/۳	۷۳/۵	۵۱۴۹	۸۴۸۵	۴۸۹۲	فرآورده‌های نفت و گاز
۱۵/۹	۱۶/۶	-۱۲/۷	۳۱/۹	۳۹۹۳	۴۵۷۴	۳۴۶۸	مواد شیمیایی(آلی و غیرآلی)
۱۰/۸	۱۰/۱	-۲/۵	۲۹/۱	۲۷۲۱	۲۷۹۰	۲۱۶۱	فلزات و مصنوعات آنها
۱۴/۵	۱۲/۲	۷/۸	۱۸/۲	۳۶۴۳	۳۳۸۰	۲۸۶۰	مواد پلاستیکی
۳۸/۳	۳۰/۳	۱۵/۲	۲۲/۷	۹۶۳۲	۸۳۶۰	۶۸۱۳	سایر کالاهای صنعتی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۸/۹	۳۶/۶	۲۵۱۳۷	۲۷۵۹۰	۲۰۱۹۴	جمع کل

سهم کالاهای سنتی و کشاورزی از ارزش صادرات گمرکی در سال ۱۳۹۱ حدود ۱/۸ واحد درصد افزایش یافت. در این سال ارزش صادرات این گروه کلایی به ۵۵۶۰ میلیون دلار و وزن آن به ۳۷۶۷ هزار تن رسید که نسبت به رقم مشابه سال قبل از آن به ترتیب ۷/۳ و ۲۱/۷ درصد افزایش نشان می‌دهد. در این سال «میوه‌های تازه و خشک» و «سبزیجات و نباتات» با مجموع سهم ۵۷/۸ درصد، بیشترین سهم از ارزش صادرات این گروه کلایی را به خود اختصاص دادند. این رقم در مقایسه با سال ۱۳۹۰ حدود ۲/۷ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

نمودار ۱۳-۷- ترکیب کالاهای صنعتی صادر شده از نظر ارزش (درصد)

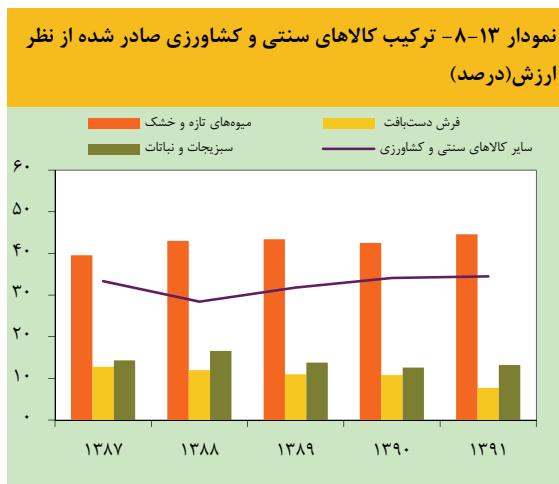
جدول ۱۳-۶- ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی

(میلیون دلار)

سهم(درصد)	درصد تغییر		سال		۱۳۸۹		
	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱			
۴۴/۶	۴۲/۵	۱۲/۶	۰/۴	۲۴۸۲	۲۲۰۴	۲۱۹۴	میوه‌های تازه و خشک
۷/۷	۱۰/۸	-۲۳/۶	۰/۳	۴۲۷	۵۵۹	۵۵۷	فرش دست‌بافت
۱۳/۲	۱۲/۶	۱۲/۳	-۶/۴	۷۳۳	۶۵۳	۶۹۷	سبزیجات و نباتات
۳۴/۵	۳۴/۱	۸/۷	۹/۸	۱۹۱۷	۱۷۶۵	۱۶۰۷	سایر کالاهای سنتی و کشاورزی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۷/۳	۲/۵	۵۵۶۰	۵۱۸۱	۵۰۵۶	جمع کل

گروه‌های «مواد خام غیرخوراکی به‌استثنای مواد نفتی سوختنی» و «مواد شیمیایی» به ترتیب با ۳۷/۶ و ۱۹/۳ درصد بیشترین سهم از وزن محموله‌های صادراتی را در سال ۱۳۹۱ به خود اختصاص دادند. مجموع سهم دو گروه مذکور از وزن صادرات گمرکی ۵۷/۰ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۰ حدود ۰/۲ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

مقایسه ارزش صادرات و واردات گمرکی گروه‌های کالایی براساس طبقه‌بندی بین‌المللی کالا نشان می‌دهد که سهم اقلام عمده از واردات و صادرات گمرکی در سال ۱۳۹۱ به ترتیب با ۰/۷ و ۴/۴ واحد درصد تغییر نسبت به سال ۱۳۹۰ به ۷۹/۰ و ۷۲/۳ درصد کاهش یافت. مقایسه ارزش کالاهای صادراتی و وارداتی براساس این نوع طبقه‌بندی نشان می‌دهد که کشور در گروه‌های «مواد شیمیایی» و «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و مواد مربوط به آن» صادرکننده خالص و در سایر اقلام عمده، واردکننده خالص بوده است.

بررسی اقلام صادراتی براساس طبقه‌بندی بین‌المللی نشان می‌دهد که به لحاظ ارزش، گروه‌های «مواد شیمیایی»، «مواد غذایی و حیوانات زنده» و «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و مواد مربوط به آن» به ترتیب با ۲۹/۴، ۱۷/۷ و ۱۵/۸ درصد بیشترین سهم از ارزش صادرات گمرکی را به خود اختصاص دادند. مجموع سهم کالاهای مزبور با ۶/۰ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۰ به ۶۲/۹ درصد رسید.

جدول ۱۳-۷- ارزش گروه‌های عمده صادراتی براساس طبقه‌بندی بین‌المللی

(میلیون دلار)

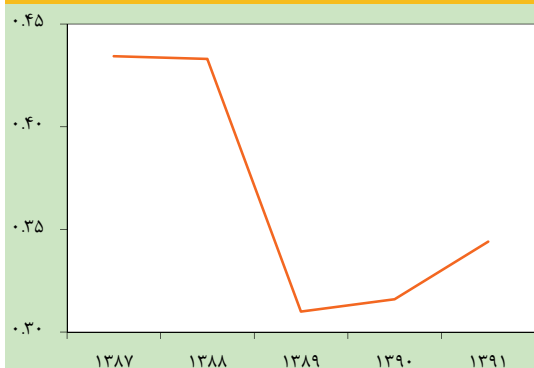
سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۸۹		
۱۷/۷	۱۵/۲	۱۱/۷	۳/۴	۵۷۵۸	۵۱۵۵	۴۹۸۷	مواد غذایی و حیوانات زنده
۱۵/۸	۲۵/۱	-۳۹/۴	۷۳/۹	۵۱۳۱	۸۴۷۴	۴۸۷۳	مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و مواد مربوط به آن
۲۹/۴	۲۸/۵	-۰/۶	۳۱/۵	۹۵۸۲	۹۶۴۲	۷۳۳۱	مواد شیمیایی
۴/۲	۳/۸	۷/۵	۷۱/۶	۱۳۷۰	۱۲۷۵	۷۴۳	آهن و فولاد
۵/۳	۴/۱	۲۳/۰	-۲۰/۳	۱۷۱۱	۱۳۹۲	۱۷۴۷	ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل
۲۷/۷	۲۳/۳	۱۴/۴	۱۴/۷	۹۰۱۵	۷۸۸۲	۶۸۷۰	سایر
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۳/۷	۲۷/۴	۳۲۵۶۷	۳۳۸۱۹	۲۶۵۵۱	جمع کل

صادرات کالا بودند. در این سال صادرات به کشورهای عراق، افغانستان و مصر از نظر ارزشی بیشترین سهم را در افزایش کل صادرات داشت.

توزیع قاره‌ای صادرات گمرکی نشان‌دهنده کاهش سهم سایر قاره‌ها به نفع قاره آسیا و آفریقا در میان بازارهای صادراتی ایران است. قاره آسیا در سال ۱۳۹۱ مقصد ۹۱/۶ درصد از

در توزیع کشوری صادرات، نسبت تمرکز برای سه، پنج و ده کشور اول به ترتیب از ۴۵/۱، ۵۹/۹ و ۷۷/۶ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۴۹/۳، ۶۶/۳ و ۷۹/۸ درصد در سال ۱۳۹۱ افزایش یافت. کشورهای عراق، چین، امارات متحده عربی، افغانستان، هند، ترکیه، کره جنوبی، ترکمنستان، پاکستان و آذربایجان به ترتیب اصلی‌ترین شرکای تجاری کشور در سال ۱۳۹۱ در زمینه

نمودار ۱۳-۹- رابطه مبادله گمرکی

۱۳-۵- سیاست‌ها و مقررات تجاری

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در ابتدای سال ۱۳۹۱ طی بخشنامه‌ای^(۲) اعلام کرد که واردات شمش طلا با استاندارد حداقل عیار ۰/۹۹۵ و نقره و پلاتین فقط به صورت اعتبار اسنادی دیداری و با ارزش متقاضی امکان‌پذیر می‌باشد. پیرو بخشنامه مزبور، ضمن تاکید بر اولویت واردات کالاهای اساسی و ضروری، طی نامه‌ای^(۳) به بانک‌ها ابلاغ شد که گشایش اعتبار/ثبت سفارش برات اسنادی در قبال دریافت حداکثر ۳۰ درصد معادل ریالی مبلغ اعتبار/برات اسنادی به عنوان پیش‌دریافت امکان‌پذیر بوده و ظهورنویسی و تحویل اسناد در چارچوب مقررات مرتبط خواهد بود. در خصوص تضمین وصول ۲۰ درصد جریمه نقدی موضوع بند ۴ قسمت (ی) بخش اول مجموعه مقررات ارزی (واردات کالا و خدمات) نیز باید در خصوص کالاهای مذکور (در هریک از سه روش پرداخت اعتبار اسنادی، برات وصولی و حواله) وثایق غیرنقدی اخذ شود.

بانک مرکزی در خرداد ماه ۱۳۹۱ طی بخشنامه‌ای^(۴) اعلام کرد گشایش اعتبار اسنادی مدت‌دار حداکثر یک‌ساله به نرخ رسمی به منظور ورود مواد اولیه و کالاها و خدمات مورد نیاز خط تولید (غیرتجاری) به مقصد کلیه مناطق آزاد

محموله‌های صادراتی ایران بود که این نسبت در مقایسه با سال ۱۳۹۰ حدود ۰/۳ واحد درصد افزایش داشت. در سال مورد بررسی، ارزش صادرات گمرکی به قاره آسیا ۲۹۸۳۱ میلیون دلار بود که در مقایسه با رقم متناظر سال قبل از آن ۳/۴ درصد کاهش یافت. پس از آسیا به ترتیب اروپا، آفریقا، آمریکا و اقیانوسیه در جایگاه‌های بعدی قرار گرفتند.

توزیع جغرافیایی صادرات کالاهای گمرکی برحسب گروه کشورها نشان می‌دهد کشورهای عضو اسکاپ (با اینکه صادرات به این گروه کشورها حدود ۹/۵ درصد نسبت به رقم متناظر سال ۱۳۹۰ کاهش داشت) با جذب ۵۶/۸ درصد از صادرات گمرکی سال ۱۳۹۱، همچنان بزرگ‌ترین بازار صادراتی کشور بودند. در سال مورد بررسی، صادرات گمرکی به کشورهای عضو اتحادیه اروپا نیز کاهش یافت و صادرات به کشورهای سازمان همکاری‌های اقتصادی و کشورهای عضو اتحادیه پایپای آسیایی به ترتیب ۲۰/۴ و ۱/۳ درصد افزایش یافت.

۱۳-۴- رابطه مبادله گمرکی^(۱)

در سال ۱۳۹۱، رابطه مبادله گمرکی با ۸/۸ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۰/۳۴۴ رسید. علت رشد رابطه مبادله در سال مورد بررسی را می‌توان به کاهش بیشتر ارزش واحد واردات در مقایسه با کاهش ارزش واحد صادرات نسبت داد.

جدول ۱۳-۸- رابطه مبادله گمرکی (تن/دلار)

درصد تغییر	سال		
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹
ارزش واحد صادرات	۴۴۱/۱	۵۰۹/۱	۴۶۵/۷
ارزش واحد واردات	۱۴۲۱/۳	۱۶۱۰/۵	۱۳۵۳/۸
رابطه مبادله گمرکی	۰/۳۱۰	۰/۳۱۶	۰/۳۴۴

مآخذ: آمار بازرگانی خارجی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران

۱- فقط شامل صادرات و واردات گمرکی کشور است، لذا رابطه مبادله محاسبه شده در این قسمت با ارقام ارائه شده در فصل دوم (تولید و هزینه ناخالص داخلی) متفاوت است.

۲- بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۰۰ مورخ ۱۳۹۱/۱/۸ بانک مرکزی ج.ا.

۳- نامه عمومی شماره ۹۱/۴۳۷۷۱ مورخ ۱۳۹۱/۲/۲۴ بانک مرکزی ج.ا.

۴- بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۰۴ مورخ ۱۳۹۱/۳/۲۲ بانک مرکزی ج.ا.

امکان خرید کالا از طریق حواله ارزی، انجام حواله ارزی تا سقف مبلغ یک میلیون یورو یا معادل آن به سایر ارزها برای هر ثبت سفارش صرفاً برای دارو و مواد اولیه دارو (انسانی و دامی) در صورت ارائه تاییدیه معاونت محترم وزیر و رئیس سازمان غذا و داروی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (بابت دارو و مواد اولیه دارویی انسانی) و ریاست محترم سازمان دامپزشکی کشور - وزارت جهاد کشاورزی (بابت دارو و مواد اولیه دارویی دامی) با رعایت سایر ضوابط و مقررات بلامانع خواهد بود.

به علاوه، بانک مرکزی طی سال ۱۳۹۱ به واسطه تغییراتی که در فهرست شرکت‌های بازرسی‌کننده کالا، شرکت‌های هواپیمایی و بیمه‌ای مجاز به فعالیت در زمینه بازرسی، حمل بار و بیمه باربری رخ داد، اصلاحاتی در مقررات ارزی (حمل و نقل) صورت داد. به عنوان نمونه می‌توان به بخشنامه‌های شماره ۶۰/۱۰۰۱ مورخ ۶۰/۱۱/۲۰، شماره ۶۰/۱۰۱۱ مورخ ۶۰/۱۱/۲۴، شماره ۶۰/۱۰۲۰ مورخ ۶۰/۱۱/۲۹ و شماره ۶۰/۱۰۳۳ مورخ ۶۰/۱۱/۱۱ اشاره کرد.

نهادهای و سازمان‌های دیگر از جمله گمرک و سازمان توسعه تجارت نیز در سال ۱۳۹۱ مصوباتی داشتند که مبادلات تجاری را تحت تاثیر قرار داد؛ به عنوان نمونه، بخشنامه سازمان توسعه تجارت، که طی آن فهرست ۳۹ قلم کالا که صادرات آنها ممنوع شده و ۳۴ قلم کالا که صادرات آنها مشمول پرداخت عوارض می‌باشد، اعلام شد^(۴) و بخشنامه گمرک جمهوری اسلامی ایران که طی آن فهرست ۵۲ قلم کالا که صادرات چمدانی آن ممنوع شده بود، گزارش شد^(۵).

تجاری- صنعتی از طریق بانک‌های مستقر در مناطق مذکور و با مد نظر قرار دادن تمامی بندهای ذی‌ربط مندرج در بخش ششم مجموعه مقررات ارزی، بلامانع می‌باشد. همچنین، افتتاح اعتبار اسنادی مدت‌دار (حداکثر یک‌ساله) با ارز متقاضی توسط بانک‌های مذکور برای ورود کالا و خدمت و نیز کالاهای تجاری به مناطق مذکور با رعایت بند ۳ قسمت (ب) بخش ششم مجموعه مقررات ارزی و سایر مقررات مرتبط در بخش مزبور بلامانع شد.

بانک مرکزی طی نامه‌ای به بانک‌ها اعلام کرد با توجه به تغییرات انجام شده در اوراق ثبت سفارش صادره توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت مبنی بر اولویت‌بندی کالاهای وارداتی، لازم است بانک‌ها پس از دریافت اوراق مذکور، صرفاً درخصوص اولویت‌های اول تا پنجم نسبت به گشایش اعتبار اسنادی، ثبت برات اسنادی یا انجام حواله به نرخ رسمی و با قائل شدن حق تقدم به ترتیب اولویت‌های مذکور، با رعایت کامل مفاد مجموعه مقررات ارزی و سایر ضوابط مرتبط اقدام نمایند^(۱) و متعاقب نامه عمومی قبلی صادره خطاب به اداره بین‌الملل بانک‌ها، اعلام کرد که پس از دریافت اوراق ثبت سفارش صادره توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت صرفاً درخصوص اولویت‌های (گروه‌های) اول و دوم نسبت به گشایش اعتبار اسنادی، ثبت برات اسنادی یا انجام حواله به نرخ رسمی و با قائل شدن حق تقدم به ترتیب اولویت‌های مذکور با رعایت کامل مفاد مجموعه مقررات ارزی و سایر ضوابط مرتبط اقدام نمایند^(۲).

بانک مرکزی طی نامه‌ای^(۳) به بانک‌ها اعلام کرد که با توجه به مجموعه مقررات ارزی (واردات کالا و خدمت) مبنی بر

۱- بخشنامه شماره ۹۱/۱۰۲۲۱ مورخ ۱۳۹۱/۴/۲۲ بانک مرکزی ج.ا.

۲- بخشنامه شماره ۹۱/۱۱۴۵۳۵ مورخ ۱۳۹۱/۵/۳ بانک مرکزی ج.ا.

۳- نامه عمومی شماره ۹۱/۲۱۹۱۷۱ مورخ ۱۳۹۱/۸/۲۰ بانک مرکزی ج.ا.

۴- بخشنامه شماره ۹۱-۴۲۶۵ مورخ ۱۳۹۱/۸/۱۷ سازمان توسعه تجارت

۵- بخشنامه شماره ۱۵۳۹۴۸/۹۱/۲۶۶ مورخ ۱۳۹۱/۸/۲۰ گمرک ج.ا.